

PAPER DETAILS

TITLE: GENÇ YETİSKİNLERİN SİYASAL KİMLİKLERİNİN İKİ -DÖNGÜLÜ KİMLİK BİÇİMLENMESİ
MODELİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

AUTHORS: Petek AKMAN ÖZDEMİR,Nermin ÇELEN

PAGES: 577-593

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/455329>

GENÇ YETİŞKİNLERİN SİYASAL KİMLİKLERİNİN İKİ - DÖNGÜLÜ KİMLİK BİÇİMLENMESİ MODELİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ¹

EXAMINATION OF YOUNG ADULTS' POLITICAL IDENTITY WITH REGARD TO DUAL-CYCLE MODEL OF IDENTITY FORMATION

Petek AKMAN ÖZDEMİR² – Nermin ÇELEN³

Öz

Bu araştırmada, genç yetişkinlerin siyasal alandaki ve genel düzeydeki kimlik biçimlenmesi, “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” bağlamında incelenmiştir. Araştırma grubu, İstanbul’da yaşayan 25 ile 35 yaşları arasındaki 988 genç yetişkinden oluşmuştur. Genç yetişkinler siyasal alanda kimlik statülerine “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (EOM-EIS-2)”nin “Siyasal Alan Alt Ölçeği” kullanılarak gruplanmışlardır. Genel düzeydeki kimlik biçimlenmesi “Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (DIDS)” ile ölçümlenmiştir. Siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsünün en fazla katılımcıyı içeren kimlik statüsü grubu olduğu belirlenmiştir. Genç yetişkinlerin genel kimlik düzeyinde en fazla içsel yatırımda bulunma ve seçenekleri genişlemesine araştırma süreçlerini yaşadıkları görülmüştür. Siyasal alanda başarılı kimlik statüsünde olan katılımcıların diğer kimlik statüsü gruplarındaki katılımcılara kıyasla genel düzeyde daha fazla içsel yatırımda bulundukları belirlenmiştir. Diğer kimlik statüsü gruplarına kıyasla, ipotekli kimlik statüsü grubunun içsel yatırımları ile daha fazla özdeşleştiği ve dağınık kimlik statüsü grubunun seçeneklerini daha fazla saplantılı olarak araştırdığı bulunmuştur. Araştırmanın bulguları “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”, “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” ve kimlik çalışmaları ile ilişkili olarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik biçimlenmesi, kimlik statüleri, siyasal kimlik, kimlik boyutları, genç yetişkinlik

Abstract

In this study, young adults' identity formation in political domain and on general level was examined with regard to “Dual-Cycle Model of Identity Formation”. Research group was composed of 988 young adults between the ages of 25 and 35, living in Istanbul. The young adults were grouped into identity statuses in political domain by using “Political Domain Subscale” of “Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2 (EOMEIS-2)”. Identity formation on general level was measured with “Dimensions of Identity Development Scale (DIDS)”. In political domain moratorium was specified to be the identity status group that involved the most participants. Results revealed that on general level young adults were mostly in commitment making and exploration in breadth processes. Achieved identity group in political domain made more commitments than other identity status groups on general level. It was found that foreclosed identity group identified with commitments and diffused identity group engaged in ruminative exploration more than other identity status groups. The study results were discussed with regard to “Identity Status Approach”, “Dual-Cycle Model of Identity Formation” and identity research.

Keywords: Identity formation, identity statuses, political identity, identity dimensions, young adulthood

¹ Bu çalışma, birinci yazarın Prof. Dr. Nermin Çelen danışmanlığında gerçekleştirdiği doktora araştırmasından üretilmiştir.

² Dr.Öğr. Üyesi, Beykoz Üniversitesi, petekakmanozdemir@beykoz.edu.tr

³ Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, nermincelen@maltepe.edu.tr

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler, nüfus hareketleri, ulaşım kolaylığı ve küreselleşme gibi değişimlerin sonucunda diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal değerler, tutumlar, inanışlar ve roller değişmektedir. Türkiye’deki nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan gençlerin kitle iletişim araçlarını yoğun bir şekilde kullanmalarının da etkisi ile bu değişimlerden önemli düzeyde etkilendikleri ileri sürülebilir. Sosyal yaşamdaki değişimlere paralel olarak gençlerin yaşama ilişkin amaçlarının ve beklentilerinin, toplumsal ve siyasal rollerinin, kimlik tanımlarının sürekli ve hızlı bir değişim geçirdiği söylenebilir. Bu bağlamda; okul, iş ve aile yaşamlarında yeni ve farklı rolleri deneyimleyen, toplumsal ve siyasal alana yön verecek genç yetişkinlerin kimlik gelişimlerinin ve özellikle siyasal alanda kimlik biçimlenmesi süreçlerinin anlaşılması önem taşımaktadır.

Kimlik; psikoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi sosyal bilim alanlarında (örn., Tajfel ve Turner, 1986, s. 16) farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Çoğu kimlik kuramının ve araştırmalarının temellendiği (Hammack, 2015, s. 17) “Psikososyal Gelişim Kuramı”nı (1959/1994; 1968/1994) öneren Erikson (1950/1963), kimliği “ego kimliği” olarak adlandırmıştır. “Ego kimliği”ni, bireyin benliğinin zaman ve mekân içindeki aynılığına ve sürekliliğine ilişkin duygusu ve yakın çevresinin bireyin bu duygusuna ilişkin farkındalığı olarak tanımlamıştır. Kimlik biçimlenmesinin (Erikson, 1968/1994); çocukluk özdeşimlerinin ergenlik döneminde birleştirilerek tutarlı bir yapı oluşturulması ile gerçekleştiğini ifade etmiştir. Ergenler, kişiler arası ilişkiler ve siyasal tercihler gibi alanlara ilişkin özelliklerini içeren bu yapıyı farklı sosyal rolleri deneyerek, değerlerini ve amaçlarını değerlendirerek oluşturmaktadırlar. Bu yapının tutarlı olması ego sentezini, tutarlılığın az olması ise kimlik karmaşasını göstermektedir (Erikson, 1968/1994). Erikson (1959/1994), mesleki, dini ve siyasal yaşam alanlarına ilişkin gelişim sorunlarına bağlı olarak görülen ve kimliğe ilişkin çatışmayı içeren “kimlik bunalımlarının” en fazla ergenlikte görülmek ile birlikte yaşam boyu sürdüğünü savunmuştur. Bunalımın krizi değil bireyin yaşamındaki bir dönüm noktasını ifade ettiğini ve kimliğin sosyal gerçeklikteki değişiklikler ile sürekli yenilendiğini vurgulamıştır.

Kimlik çalışmalarında en fazla yararlanılan yaklaşımlardan ve modellerden birinin Marcia’nın (1966) önerdiği “Kimlik Statüsü Yaklaşımı” olduğu kabul edilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015, s. 100). Erikson’un (1959/1994) kimlik ve kimlik biçimlenmesi tanımlarını ölçülebilir kavramlara dönüştüren Marcia (1966, s. 551), Erikson’un (1950/1963) önerdiği gibi ergenliğin ve genç yetişkinliğin temel sorunsalının “kimlik bunalımı” olduğunu savunmuştur. Kimlik gelişimini, seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım süreçlerini içermeye düzeyine göre belirlenen dört kimlik statüsü; başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri ile açıklamıştır. Seçeneklerin araştırılması; değerlere, inanışlara ve amaçlara ilişkin karar vermeden önce bireyin benlik duygusuna en uygun seçeneği bulmak için kimlik seçeneklerini etkin bir şekilde sorgulamasını ve değerlendirmesini ifade etmektedir. İçsel yatırım; bir kimlik alanına ilişkin görece kesin bir karar verilerek belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara bağlanması anlamına gelmektedir.

Başarılı kimlik statüsünde sınıflandırılan bireyler, kimliğe ilişkin farklı seçenekleri etkin bir şekilde araştırdıktan sonra ideoloji ve kişiler arası ilişkiler gibi alanlarda kendileri için en uygun seçenekleri belirleyerek, bu seçeneklere içsel yatırımda bulunmaktadırlar. Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler, kimliğe ilişkin seçenekleri araştıran, farklı rolleri, amaçları ve değerleri deneyen, ancak henüz belirli içsel yatırımlarda bulunmamış ya da belirsiz içsel yatırımlarda bulunmuş kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. İpotekli kimlik statüsünde yer alan bireyler, etkin bir şekilde kimlik seçeneklerini araştırmadan önem verdikleri kişilerin, genellikle ebeveynlerinin değerlerini ve inanışlarını sorgulamadan benimsemektedirler. Dağınık kimlik statüsü grubu kimliğe ilişkin seçenekleri araştırmayan ya

da kimlik denemelerini rasgele yapan, farklı kimlik alanlarında içsel yatırımda bulunmayan, temel kimlik yapısından yoksun olan bireyleri içermektedir (Marcia, 1966, s. 552).

Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüsü Yaklaşımı"nı temel alan çalışmalarda (örn., Kroger, 1997; Meeus, Iedema, Helsen ve Vollebergh, 1999) farklı kimlik alanlarında alınan puanlar toplanarak genel düzeyde ya da belirli kimlik alanlarında kimlik statülerinin belirlendiği görülmektedir. Marcia (1966, s. 551) kimlik alanları olarak mesleki, dini ve siyasal alanları ele almıştır. Bu alanlar dışında aile ilişkileri gibi farklı kimlik alanları da (Bennion ve Adams, 1986; Grotevant ve Adams, 1984) önerilmiştir. Genel olarak, ideoloji ve kişiler arası olmak üzere iki temel alan olduğu; ideoloji alanının mesleki, dini ve siyasal alanları içerdiği; kişiler arası alanının ise arkadaşlığı, romantik ilişkileri, aile ilişkilerini, cinsiyet rollerini ve boş zaman etkinliklerini içerdiği kabul edilmektedir (Bennion ve Adams, 1986). Kimlik biçimlenmesinin kimlik alanlarında genel düzeyden farklı olarak gerçekleştiği, bir bireyin kimlik alanlarına göre farklı statülerde olabileceği (Goossens, 2001, s. 696) ve farklı düzeylerde içsel yatırımda bulunabileceği (Grotevant, 1987, s. 216) önerilmektedir.

Kimlik araştırmaları bir arada değerlendirildiğinde, farklı statülerdeki bireylerin kişilik özelliklerinin çok sayıda psikososyal değişken açısından farklılaştığına ilişkin bulgular tutarlılık göstermektedir (Kroger ve Marcia, 2011, s. 39). Kimlik statüleri cinsiyete göre incelendiğinde ise farklı sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Ergenlik döneminde yapılan araştırmalarda (örn., Meeus, 1996, s. 591; Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008, s. 252) cinsiyetler arasında fark bulunurken, beliren yetişkinlik döneminde farklılıkların çok az olduğu belirtilmektedir (Crocetti, Sica, Schwartz, Serafini ve Meeus, 2013, s. 10). Cinsiyetler arasında fark olmadığını ortaya koyan çalışmalar da (örn., Kroger, 1997, s. 768) bulunmaktadır. Ergenler ile yapılan bir araştırmada (Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008, s. 255) siyasal alanda erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla ipotekli kimlik statüsünde olduğu bulunurken, başka bir çalışmada (Pastorino, Dunham, Kidwell, Bacho ve Lamborn, 1997, s. 564) erkeklerin siyasal kimlik seçeneklerini daha fazla araştırdıkları ve içsel yatırımda bulundukları gösterilmiştir. Türkiye'de az sayıda araştırmada cinsiyet ile kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Örneğin, 16 ile 19 yaşları arasındaki gençler ile yapılan bir çalışmada (Çakır ve Aydın, 2005, s. 856) kız öğrencilerin daha fazla başarılı kimlik statüsünde ve erkeklerin daha fazla ipotekli kimlik statüsünde oldukları belirlenmiştir.

Kimlik statülerine ilişkin ölçümlerin genel düzeyde ya da belirli bir kimlik alanında yapıldığı ya da araştırma grubunun yaşına bağlı olarak farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kimlik çalışmalarında yaş ile ilgili olarak genellikle bireylerin kimlik statülerinde yaş ile birlikte gerçekleşen değişimlerine odaklanılmaktadır. Örneğin, yapılan bir meta-analiz çalışmasında (Kroger, Martinussen ve Marcia, 2010, s. 693) genç yetişkinliğin başlarında askıya alınmış ve sonlarına doğru başarılı kimlik statüsünde olan bireylerin sayısının daha fazla olduğu; bu dönemin sonlarına doğru ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin daha az görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca, askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerinin beliren yetişkinlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde diğer yaş dönemlerine göre daha fazla görüldüğü de bulunmuştur (Arneaud, Alea ve Espinet, 2016, s. 67). Meeus ve arkadaşları (1999, s. 424) ise yaptıkları meta-analiz çalışması sonucunda genç yetişkinlik döneminde ipotekli kimlik statüsünden çıkılarak başarılı kimlik kazanıldığını ifade etmişlerdir.

Günümüzde kimlik biçimlenmesini, kimlik statülerinin yanı sıra kimlik süreçleri ya da boyutları ile tanımlayan yeni yaklaşımlar ve modeller önerilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015, s. 103). Kimlik biçimlenmesini beş boyutta tanımladığı için "Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli" olarak da adlandırılan (Atak, 2011; Morsünbül ve Çok, 2013) "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli" (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006b; Luyckx ve ark., 2008) yakın zamanda önerilen bu modellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Modelde kimlik biçimlenmesi içsel yatırımda bulunma, içsel yatırım ile özdeşleşme, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve sonraki yıllarda modele eklenen (Luyckx ve ark., 2008) seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutları ile açıklanmıştır. İçsel yatırımda bulunma; Marcia (1966) ile benzer şekilde, farklı yaşam alanlarında belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırım yapılması olarak tanımlanmıştır (Luyckx ve ark., 2006b, s. 362). İçsel yatırım ile özdeşleşme; kimliğe ilişkin yatırımların benlik açısından uygunluğu değerlendirildikten sonra içselleştirilmesini ve yapılan seçimler ile özdeşleşmeyi ifade etmektedir. İçsel yatırımda bulunmanın, benlik kavramının netliği ve sürekliliği (Campbell ve ark., 1996, s. 153), psikolojik iyilik hali (Meeus, 1996, s. 592; Meeus ve ark., 1999, s. 436) ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması; Marcia'nın kavramlaştırmasına (1966) benzer şekilde, içsel yatırım yapmadan önce kimliğe ilişkin alanlarda çok sayıda seçeneğin araştırılmasını ifade etmektedir. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması Meeus'un (1996, s. 593) kavramlaştırmasına dayanılarak; bireylerin içsel yatırımda bulunduktan sonra seçimlerinin içsel standartlarına uygun olup olmadığını sürekli değerlendirme ve içsel yatırımlarını devam ettirme düzeyleri olarak tanımlanmıştır. Seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, uyumluluk ve deneyime açıklık (Crocetti, Rubini ve Meeus, 2008, s. 216), ebeveynler ile olumlu iletişim (Meeus, Oosterwegel ve Vollebergh, 2002, s. 91) ve ebeveyn-ergen bağlılığı (Luyckx ve ark., 2006b, s. 372) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Seçeneklerin araştırılması, içsel yatırımların belirlenmesi için önemli ve işlevsel bir süreç olarak görülmektedir (Grotevant, 1987, s. 210). Ancak, seçeneklerin araştırılmasının psikolojik açıdan olumsuz değişkenler ile de ilişkili olduğu gösterilmiştir (Crocetti ve ark., 2008, s. 217). Bu olumsuz etkileri açıklayan süreç olarak öne sürülen (Luyckx ve ark., 2008, s. 76) seçeneklerin saplantılı araştırılması; gerçekçi olmayan beklentiler gibi nedenlerden dolayı seçenekler ile ilgili şüphe duymayı, seçenekleri sürekli düşünmeyi ve benlik duygusunu geliştirmede isteksiz olmayı ifade etmektedir. Seçeneklerin saplantılı araştırılmasının risk alma davranışları gibi olumsuz sosyal davranışlar (Schwartz ve ark., 2011, s. 854) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Luyckx ve arkadaşları (2006a), üniversite öğrencileri ile yaptıkları boylamsal çalışma sonucunda kimlik biçimlenmesinin iki döngüde gerçekleştiğini önermişlerdir. İlk döngü, gençlerin seçenekleri genişlemesine araştırdıktan sonra içsel yatırımda bulundukları süreci içermektedir. İkinci döngüyü, mevcut içsel yatırımların derinlemesine araştırılması ve içsel yatırımlarla özdeşleşme oluşturmaktadır. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması içsel yatırımların geçerliliğinin doğrulanmasını ve güçlenmesini sağlamaktadır. Ancak, içsel yatırımlara ilişkin değerlendirmenin olumsuz sonuçlanması, seçeneklerin tekrar genişlemesine araştırılmaya başlamasına neden olabilmektedir.

“İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” değişken odaklı araştırmaların yanı sıra birey odaklı çalışmalara da uygulanarak altı kimlik statüsü belirlenmiştir (Luyckx ve ark., 2008; Schwartz ve ark., 2011). Marcia'nın (1966, s. 552) önerdiği dört kimlik statüsünün dışında “kaygısız dağınık” ve “farklılaşmamış” kimlik statüleri adı verilen iki yeni kimlik statüsü daha tanımlanmıştır (Luyckx ve ark., 2008). Ancak “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nin kimlik biçimlenmesini bir süreç olduğu varsayımına paralel olarak bu modeli temel alan araştırmalarda (örn., Luyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens ve Berzonsky, 2007; Morsünbül, 2014) çoğunlukla bireylerin kimlik statülerinde gruplanmayarak kimlik boyutlarına odaklanıldığı ve değişken odaklı bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Bu araştırmada, hem birey hem de değişken odaklı, Erikson'un (1950/1963, 1968/1994) ve Marcia'nın (1966) görüşleri ile tutarlı bir kimlik yaklaşımı benimsenmiştir. Yakın dönemde yapılan çalışmalarda yer verilen öneriler de dikkate alınarak (Meeus ve ark., 1999; Schwartz, 2001) kimlik; içsel olarak tutarlı bir şekilde belirli amaçları,

değerleri ve inanışları benimseme düzeyi; siyasal kimlik, siyasal alanda farklı seçenekleri araştırma ve belirli siyasal amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırımda bulunma düzeyi olarak tanımlanmıştır.

Kimlik gelişimine ilişkin araştırmalarda çoğunlukla ergenlik dönemindeki (örn., Berzonsky ve Kuk, 2000; Luyckx ve ark., 2008) kimlik gelişimine odaklanıldığı görülmektedir. Erikson (1959/1994) kimlik gelişiminin yaşam boyu devam eden dinamik bir süreç olduğunu savunmuştur. Bulunulan yaşam dönemlerine göre amaçlar, sorumluluklar ve roller farklılık göstermektedir. Teknolojik gelişmeler, ekonomik ve sosyal değişimler ile de kimlik seçenekleri farklılaşmaktadır. Günümüzde toplumsal değişimler nedeni ile gençlerin yetişkin rollerini daha geç yaşlarda benimsedikleri savunulmaktadır (Arnett, 2000, s. 473). Bu bağlamda, kimlik çalışmalarında çok fazla yer bulmayan genç yetişkinlik dönemindeki ve özellikle genç nüfusun ve kentleşmenin hızla arttığı, bireyci ve toplulukçu değerleri bir arada barındıran (Kağıtçıbaşı, 2000), toplumsal ve cinsiyet rollerinin hızlı bir değişim gösterdiği Türk toplumunda kimlik biçimlenmesinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada, Marcia'nın "Kimlik Statüsü Yaklaşımı" (1966) temel alınarak 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesi, birey odaklı bir bakış açısı benimsenerek genç yetişkinler siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde gruplanarak ve aynı zamanda statü grupları cinsiyet ve yaş açısından değerlendirilerek incelenmiştir. Kimlik çalışmalarında çoğunlukla temel alanlardaki kimlik gelişiminin araştırıldığı, alt alanlarda kimlik biçimlenmesinin genel düzeyden farklı şekilde gerçekleşebildiği görüşüne karşın (Goossens, 2001, s. 694) alt alanların oldukça az araştırmada (örn., Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008) doğrudan incelendiği ya da genel düzey ile karşılaştırıldığı görülmektedir. Ancak bireylerin siyasal alanda kendilerini nasıl konumlandıkları ve siyasal görüşlerinin nasıl şekillendiğinin belirlenmesi, özellikle teknolojik ilerlemenin ve küreselleşmenin etkisi ile giderek bireyselleşen, toplumsal ve siyasal bakış açıları değişen genç bireylerin anlaşılması açısından önemli bulunmaktadır.

Siyasal alanda kimlik statülerinin belirlenmesinin yanı sıra, günümüzdeki kimlik araştırmalarında yaygın olarak kullanılan (örn., Luyckx ve ark., 2007; Schwartz ve ark., 2011) ancak Türkiye'de az sayıda çalışmada (örn., Morsünbül, 2014) yer verilen "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli"nin (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008) denenmesi de amaçlanmıştır. Bu kapsamda, araştırmanın diğer önemli bir amacı genel düzeydeki ve siyasal alandaki kimlik biçimlenmesi süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Değişken odaklı bir bakış açısı benimsenerek genel düzeyde genç yetişkinlerin geleceğe yönelik planlarından ve kararlarından emin olma düzeylerini gösteren kimlik boyutlarında aldıkları puanlar belirlenmiş ve farklı kimlik statülerindeki katılımcıların kimlik boyutları puanları karşılaştırılmıştır. Güncel bir kimlik modeli benimsenerek ve siyasal alan ile genel düzey arasındaki ilişki incelenerek genç yetişkinlerin kimlik gelişimine ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Araştırmaya İstanbul'un 35 ilçesinde yaşayan 25 ile 35 yaşları ($\bar{X} = 30,02$) arasındaki 988 (Kadın = 558, Erkek = 430) genç yetişkin katılmıştır. İlkokul (56 kişi; %5,7) ve ortaokul (84 kişi; %8,5) mezunu olan katılımcılar araştırma grubunun küçük bir bölümünü oluşturmuştur. Araştırma grubunun %22,9'unun (226 kişi) lise mezunu, yarısından fazlasının (%53,3, 527 kişi) yüksekokul/üniversite mezunu ve %9,6'sının (95 kişi) lisansüstü mezunu/

eğitimine devam eden katılımcılardan oluştuğu belirlenmiştir. Katılımcıların %80,2'si (792 kişi) çalıştığını ve sadece %5,2'si (51 kişi) öğrenci olduğunu belirtmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (Siyasal Alan Alt Ölçeği)

Siyasal alanda kimlik statülerinin belirlenmesinde Grotevant ve Adams (1984) tarafından geliştirilen, Bennion ve Adams (1986) tarafından güncellenen “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (EOM-EIS-2)”den yararlanılmıştır. Türkçe’ye Varan (1990) tarafından uyarlanan 64 maddeli EOM-EIS-2, Marcia’nın (1966) önerdiği dört kimlik statüsünün (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık) iki temel alanda (ideolojik ve kişiler arası) belirlenmesi amacı ile oluşturulmuştur. Bu çalışmada siyaset düşüncelere ilişkin kimlik statülerinin belirlenmesi amaçlandığı için EOM-EIS-2’nin ideoloji alanında yer alan “Siyasal Alan Alt Ölçeği” kullanılmıştır. Her bir kimlik statüsünün 2’şer madde (örn., “Politik inançlarımı baştan sona düşündüm ve görüyorum ki, anne babamın inandıklarının bazı yönlerine katılıyorum bazı yönlerine ise katılmıyorum.”) ile belirlendiği ölçek, toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 6’lı Likert tipi (6 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile değerlendirilmiştir. “Siyasal Alan Alt Ölçeği”nin; başarılı ($\alpha = ,78$), askıya alınmış ($\alpha = ,86$), ipotekli ($\alpha = ,84$) ve dağınık kimlik ($\alpha = ,87$) maddeleri için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcılar Bennion ve Adams’ın (1986) yönergeleri kullanılarak dört kimlik statüsünde sınıflandırılmıştır. Her bir statü için ortalamadan bir standart sapma fazla olan değer kesim değeri olarak belirlenmiştir. Belirli bir statüde, toplam puanı o statünün kesim değerinde ya da bu değerden yüksek olan ve diğer statülerdeki toplam puanları o statülerin kesim değerlerinin altında kalan bireyler kendi statü grupları altında yer almıştır. Birden fazla statüde toplam puanı o statünün kesim değerinin üzerinde olan katılımcılar “geçiş statülerinde” (örn., dağınık-askıya alınmış) gruplanmıştır. Geçiş statülerinin kimlik statüleri ile birleştirilmesinin en uygun yolunun kimlik statülerinin en az gelişmişten en gelişmiş olana doğru sıralanması (dağınık-ipotekli-askıya alınmış-başarılı) olduğu önerilmiştir (Bennion ve Adams, 1986). Bu nedenle “geçiş statülerinde” yer alan katılımcılar bu sıralamada daha aşağıda kalan statüde sınıflandırılmışlardır. Örneğin “askıya alınmış-başarılı geçiş statüsü” grubu askıya alınmış statü grubu ile birleştirilmiştir. Bütün statülerde puanları kesim değerlerinin altında olan katılımcılar “düşük profilli askıya alınmış grubu” olarak tanımlanmıştır. Bu grubun puanları askıya alınmış kimlik puanları ile karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlendiği için (Bennion ve Adams, 1986) “düşük profilli askıya alınmış grubu” askıya alınmış statü grubu ile birleştirilmiştir.

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği

Kimlik boyutlarını ölçmek için Luyckx ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilen ve Morsünbül ve Çok (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlanan 25 maddeli “Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (DIDS)” kullanılmıştır. Ölçek, içsel yatırımda bulunma (örn., “Yaşamımda hangi yönü izleyeceğimi biliyorum.”), seçeneklerin genişlemesine araştırılması (örn., “İzleyebileceğim farklı amaçlar hakkında düşünürüm.”), seçeneklerin saplantılı araştırılması (örn., “Yaşamımda izlemek istediğim yönü arayıp duruyorum.”), içsel yatırımla özdeşleşme (örn., “Yaşamıma vermek istediğim yönün bana gerçekten uygun olacağını hissediyorum.”) ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması (örn., “Yaşamım için belirlediğim hedeflerin bana gerçekten uyup uymadığını düşünürüm.”) boyutlarının ayrı ayrı değerlendirildiği beş alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçek, 5’li Likert tipi (5 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile değerlendirilen 5 maddeyi içermektedir. Ölçeğin seçeneklerin genişlemesine ($\alpha = ,85$), derinlemesine ($\alpha = ,81$) ve saplantılı araştırılması ($\alpha =$

,89), içsel yatırımda bulunma ($\alpha = ,92$) ve içsel yatırımla özdeşleşme ($\alpha = ,90$) alt ölçekleri için iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.3. İşlem

Veri toplama araçları özel şirketlerde, belediyelerde ve eğitim kurumlarında çalışan ya da siyasal partilerin faaliyetlerine gönüllü olarak destek veren 988 katılımcıya bireysel olarak uygulanmıştır. Araştırma grubu tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden “kolayda örnekleme yöntemi” kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmada belirli bir yaş grubundaki gençlere ulaşılması amaçlandığı ve araştırma grubunun belirlenmesinde yaş dışında başka bir sınırlama olmadığı için bu yöntemin kullanılması tercih edilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılan genç yetişkinlerden anketlerden elde edilen verilerin çalışmada kullanılması için izin alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve anketlerin yapısı ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Anketlerin uygulanması yaklaşık 40 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde “SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22 for Windows” programı kullanılmıştır. Tamamlayıcı istatistiksel analiz olarak frekans dağılımı analizi yapılmış; yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılarak belirlenmiştir. Siyasal kimlik statüsü gruplarının kimlik boyutları puanları arasındaki anlamlı farklar çoklu karşılaştırma testleri (Tukey HSD Testi ve Games-Howell Testi) kullanılarak incelenmiştir. Etki büyüklüğü değeri olarak, ANOVA’larda eta-kare (η^2) değeri ve çoklu karşılaştırma testlerinde Cohen d değeri hesaplanmıştır. Cohen’in (1988) sınıflandırması temel alınarak eta-kare (η^2) değerleri küçük ($\eta^2 = ,01$), orta ($\eta^2 = ,06$) ve geniş ($\eta^2 = ,14$) düzeyde, Cohen d değerleri küçük ($d = 0,2$), orta ($d = 0,5$) ve geniş ($d = 0,8$) düzeyde sınıflandırılmıştır. Sonuçlar $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistikler

Siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde gruplanan katılımcıların bulundukları statüler incelendiğinde en fazla katılımcının ($n = 360$, %36,4) askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu ve bu grubun büyüklüğünün ikinci en büyük grup olan dağınık kimlik statüsünden %12 daha fazla olduğu belirlenmiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcılar siyasal alanda en az ipotekli ($n = 190$, %19,2) ve başarılı kimlik ($n = 200$, %20,2) statülerinde bulunmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Siyasal Kimlik Statülerine, Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı (N = 988)

Değişkenler	Kadın				Erkek				Toplam	
	Yaş 1	Yaş 2	Toplam n	%	Yaş 1	Yaş 2	Toplam n	%	n	%
Başarılı Kimlik	66	45	111	19,9	35	54	89	20,7	200	20,2
Askıya Alınmış Kimlik	86	120	206	36,9	56	98	154	35,8	360	36,4
İpotekli Kimlik	46	54	100	17,9	44	46	90	20,9	190	19,2
Dağınık Kimlik	66	75	141	25,3	38	59	97	22,6	238	24,1
Toplam	264	294	558	100	173	257	430	100	988	100

Not: Yaş 1: 25-29 yaşları arasındaki grup; Yaş 2: 30-35 yaşları arasındaki grup

20'li yaşların sonundaki ve 30'lu yaşların başındaki katılımcıların kimlik statülerine dağılımının incelenmesi amacı ile 25-29 (n = 437) ve 30-35 yaşları arasındaki (n = 551) katılımcıları içeren iki ayrı yaş grubu oluşturulmuştur. 25-29 ve 30-35 yaş gruplarının en fazla bulundukları statünün askıya alınmış kimlik statüsü olduğu görülmektedir. 25-29 yaş grubunun en az ipotekli kimlik statüsünde (n = 90, %20,6); 30-35 yaş grubunun en az ipotekli (n = 100, % 18,1) ve başarılı kimlik (n = 99, %18) statülerinde olduğu belirlenmiştir. Yaşa ve aynı zamanda cinsiyete göre kimlik statülerine dağılımının genel dağılım ile benzer olduğu söylenebilir (Tablo 1).

İçsel yatırımda bulunma (İYB), seçeneklerin genişlemesine araştırılması (SGA), seçeneklerin saplantılı araştırılması (SSA), içsel yatırımla özdeşleşme (İYÖ) ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması (SDA) puanları, bu boyutlarda alınan toplam puanlar ile belirlenmiştir. İYB ($\bar{X}$ = 20,01, Ss = 4,39) ve SGA ($\bar{X}$ = 19,62, Ss = 3,52) puanlarının ortalama değerleri katılımcıların en fazla bu süreçleri yaşamakta olduklarını göstermektedir (Tablo 2). En düşük puanların ise SSA boyutunun maddelerine ($\bar{X}$ = 14,57, Ss = 5,44) verildiği belirlenmiştir.

Tablo 2. Kimlik Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler (N = 988)

Değişkenler	$\bar{X}$	Ortanca	Tepe Değeri	Ss	Ss ²
İYB	20,01	20,00	25,00	4,39	19,31
SGA	19,62	20,00	20,00	3,52	12,40
SSA	14,57	14,00	12,00	5,44	29,60
İYÖ	18,55	19,00	20,00	4,79	22,95
SDA	18,61	19,00	20,00	3,73	13,90

584

Not: İYB = İçsel Yatırımda Bulunma; SGA = Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması; SSA = Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması; İYÖ = İçsel Yatırımla Özdeşleşme; SDA = Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması

3.2. Kimlik Boyutlarının Siyasal Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi

Siyasal kimlik statüsü gruplarına göre kimlik boyutları puanlarının incelenmesi amacı ile her bir boyut için ayrı ayrı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir (Tablo 3). ANOVA analizinin gerçekleştirilebilmesi için karşılanması gereken bağımsız gözlemlere dayanma, eşit aralıklı/oranlı ölçüm, normal dağılım ve grup varyanslarının homojen dağılımı sayıltılarının (Field, 2009, s. 359), yapılan testler ve analizler ile karşılandığı belirlenmiştir. Veri toplama araçları katılımcılar tarafından diğer katılımcılar ile iletişim kurulmadan yapıldığı için bağımsız gözlemlere dayanma sayıltısının ve veri toplama araçlarında eşit aralıklı ölçek kullanıldığı için ölçüm sayıltısının karşılandığı değerlendirilmiştir.

Normal dağılım Kolmogorov-Smirnov Testi yapılarak incelenmiştir ancak bu test normal dağılımın olmadığını göstermiştir. Çarpıklık değerlerinin -1,05 ile 0,19 ve basıklık değerlerinin -0,92 ile 0,92 arasında, çarpıklık ve basıklık değerlerinin z puanlarının $\pm 3,29$ ($p < ,001$) aralığında olması (Tabachnick ve Fidell, 2007), sütun ve Q-Q grafiklerinin önemli bir sapmayı göstermemesi ve aykırı değerlerin veri setinden çıkarılmış olması nedeni ile normal dağılım sayıltısının karşılandığı kabul edilmiştir. Levene Testi ile varyansların eşit olduğu belirlendiğinde, grupların puanları Tukey HSD Testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Levene Testi homojen dağılım olmadığını gösterdiğinde, varyansların homojenliği sayıltısının karşılanmasını ve grup büyüklüklerinin eşit olmasını gerektirmeyen (Field, 2009, s. 374) Games-Howell Testi ile çoklu karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 3. Siyasal Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kimlik Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
İYB	Gruplar Arası	1468,42	3	489,47	27,38	,000**	,08
	Gruplar İçi	17592,50	984	17,88			
	Toplam	19060,92	987				
SGA	Gruplar Arası	54,86	3	18,29	1,48	,219	,00
	Gruplar İçi	12184,75	984	12,38			
	Toplam	12239,61	987				
SSA	Gruplar Arası	1175,48	3	391,83	13,75	,000**	,04
	Gruplar İçi	28036,42	984	28,49			
	Toplam	29211,90	987				
İYÖ	Gruplar Arası	1410,16	3	470,05	21,77	,000**	,06
	Gruplar İçi	21245,89	984	21,59			
	Toplam	22656,05	987				
SDA	Gruplar Arası	81,94	3	27,31	1,97	,117	,01
	Gruplar İçi	13640,11	984	13,86			
	Toplam	13722,05	987				

Not: İYB = İçsel Yatırımda Bulunma; SGA = Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması; SSA = Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması; İYÖ = İçsel Yatırımla Özdeşleşme; SDA = Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması
N = 988, ** $p < ,01$

Tablo 3'te görüldüğü gibi kimlik boyutları puanlarının siyasal kimlik statülerine göre incelemek için yapılan ANOVA'larda SGA ($F(3,984) = 1,48, p = ,219$) ve SDA ($F(3,984) = 1,97, p = ,117$) puanlarının kimlik statülerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Siyasal kimlik statüsü gruplarının İYB puanları arasında anlamlı fark olduğu ve bu farkın etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu belirlenmiştir, $F(3, 984) = 27,38, p < ,05, \eta^2 = ,08$ (Tablo 3). Levene Testi ($F(3, 984) = 15,45, p = ,000$) sonucunda çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howell Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. Siyasal Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımda Bulunma Boyutunun Games-Howell Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	$\bar{X}$	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	22,12	2,77	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	19,42	4,43	** ($d = 0,73$)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	20,53	3,98	** ($d = 0,46$)	* ($d = 0,26$)	-	
4- Dağınık Kimlik	238	18,71	5,05	** ($d = 0,84$)	AD	** ($d = 0,40$)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.
N = 988; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

Games-Howell Testi başarılı kimlik grubunun İYB puanlarının ($\bar{X} = 22,12$, $S_s = 2,77$) askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde ($p < ,05$) daha yüksek olduğunu göstermiştir (Tablo 4). Etki büyüklüğü (Cohen d) değerlerinin orta ve büyük düzeylerde olduğu görülmektedir. Ayrıca ipotekli kimlik statüsündeki ($\bar{X} = 20,53$, $S_s = 3,98$) genç yetişkinlerin askıya alınmış ($\bar{X} = 19,42$, $S_s = 4,43$) ve dağınık kimlik ($\bar{X} = 18,71$, $S_s = 5,05$) statülerindeki gençlere göre anlamlı düzeyde ($p < ,05$) içsel yatırımda daha fazla bulundukları tespit edilmiştir. Bu anlamlı farkların etki büyüklüğü (Cohen d) değerlerinin küçük düzeyde oldukları söylenebilir. Askıya alınmış kimlik grubu ile dağınık kimlik grubu arasında İYB puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 5. Siyasal Kimlik Statülerine Göre Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması Boyutunun Tukey HSD Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	$\bar{X}$	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	12,97	5,39	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	14,46	5,37	** (d = 0,28)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	14,40	5,46	* (d = 0,26)	AD	-	
4- Dağınık Kimlik	238	16,23	5,15	** (d = 0,62)	** (d = 0,34)	** (d = 0,35)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

N = 988; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

SSA puanlarının siyasal kimlik statülerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(3, 984) = 13,75$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,04$ (Tablo 3). Bu anlamlı farkın etki büyüklüğünün (eta-kare değerinin) küçük düzeyde olduğu söylenebilir. Levene Testi ($F(3, 984) = 0,72$, $p = ,540$) ile varyansların homojen dağıldığı belirlendiği için Tukey HSD Testi ile çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Dağınık kimlik grubunun ($\bar{X} = 16,23$, $S_s = 5,15$); başarılı ($\bar{X} = 12,97$, $S_s = 5,39$), askıya alınmış ($\bar{X} = 14,46$, $S_s = 5,37$) ve ipotekli ($\bar{X} = 14,40$, $S_s = 5,46$) kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde ($p < ,05$) kimlik seçeneklerini daha fazla saplantılı olarak araştırdıkları bulunmuştur (Tablo 5). Başarılı kimlik grubunun, askıya alınmış ve ipotekli kimlik gruplarına göre SSA puanlarının anlamlı düzeyde ($p < ,05$) daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Dağınık kimlik ile başarılı kimlik grupların SSA puanları arasındaki farkın etki büyüklüğünün (Cohen d) büyük, diğer gruplar arasında belirlenen anlamlı farkların etki büyüklüklerinin küçük düzeyde olduğu görülmektedir. Askıya alınmış kimlik grubu ile ipotekli kimlik grubunun SSA puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan ANOVA ile kimlik statüsü gruplarının İYÖ puanları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur, $F(3, 984) = 21,77$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,06$ (Tablo 3). Eta-kare değeri; gruplar arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğunu göstermiştir. Levene Testi sonucunda ($F(3, 984) = 9,09$, $p = ,000$) grupların puanlarının karşılaştırılmasında Games-Howell Testi kullanılmıştır. İpotekli kimlik grubunun İYÖ puanlarının ($\bar{X} = 19,28$, $S_s = 4,37$); başarılı ($\bar{X} = 18,56$, $S_s = 4,79$), askıya alınmış ($\bar{X} = 18,07$, $S_s = 4,80$) ve dağınık ($\bar{X} = 17,11$, $S_s = 5,38$) kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde ($p < ,05$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 6). Ayrıca başarılı kimlik grubunun askıya alınmış ve dağınık kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde ($p < ,05$) daha fazla içsel yatırımları ile özdeşleştikleri bulunmuştur. Gruplar arasındaki anlamlı farklara ilişkin etki büyüklüklerinin (Cohen d) küçük düzeyde oldukları söylenebilir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik grupları arasında İYÖ açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 6. Siyasal Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımla Özdeşleşme Boyutunun Games-Howell Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	$\bar{X}$	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	18,56	4,79	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	18,07	4,80	** (d = 0,10)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	19,28	4,37	* (d = 0,16)	* (d = 0,26)	-	
4- Dağınık Kimlik	238	17,11	5,38	** (d = 0,29)	AD	** (d = 0,44)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

N = 988; * p < ,05; ** p < ,01

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada kimlik araştırmalarında görece az yer verilen genç yetişkinlik dönemindeki kimlik gelişiminin ve özellikle siyasal alandaki kimlik biçimlenmesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ile Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüsü Yaklaşımı" temel alınarak genç yetişkinler siyasal alanda kimlik statülerine gruplanarak cinsiyet ve yaş açısından gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. Ayrıca, güncel kimlik modellerinden biri olan ve genellikle ergenlik çalışmalarının temellendiği "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli"nin (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008) denenmesi amacı ile yaşamda izlenecek yöne karar verme düzeyini gösteren kimlik boyutlarında genç yetişkinlerin aldıkları puanlar değerlendirilmiştir. Son olarak kimlik boyutları ile belirlenen genel düzeydeki kimlik biçimlenmesi siyasal kimlik statülerine göre incelenerek siyasal alan ile genel düzey arasında ilişki kurulmuştur.

Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin siyasal alanda en fazla bulundukları statünün askıya alınmış kimlik statüsü olduğu belirlenmiştir. Genç yetişkinlerin siyasal kimlik seçeneklerini araştırdıkları ve belirli siyasal görüşlere henüz içsel yatırımda bulunmadıkları söylenebilir. Diğer yandan genç yetişkinlerin M-A-M-A (askıya alınmış-başarılı-askıya alınmış-başarılı) (Stephen, Fraser ve Marcia, 1992, s. 295) döngüsünde oldukları ve içsel yatırımlarını tekrar sorguladıkları ileri sürülebilir. Siyasal alanda en az sayıda katılımcının bulunduğu statülerden birinin başarılı kimlik statüsü olmasının da bu varsayımı desteklediği söylenebilir. Yetişkinliğe geçen gençlerin kimlik arayışlarını tamamlamış olmak ile birlikte çevrelerinden daha az baskı hissetmeleri, uymaya karşı daha dayanıklı olmaları, soyut düşünme becerilerinin artması, öz saygılarının daha yüksek olması gibi nedenler ile kimlik arayışlarını sürdürmeye devam ettikleri ifade edilmektedir (Marcia, 1980, s. 160). Gençler eğitim, iş ve evlilik gibi nedenlerden dolayı genç yetişkinlik döneminde ailelerinden ayrılmakta ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaktadırlar. Bu nedenle de gençlerin bireysel tercihlerine daha fazla odaklanarak yaşamdaki amaçlarını daha detaylı bir şekilde sorgulamaya ve kimlik seçeneklerini daha fazla araştırmaya başladıkları düşünülebilir.

Siyasal alanda en fazla katılımcıyı içeren kimlik gruplarının askıya alınmış ve dağınık kimlik grupları olması Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yapısındaki hızlı değişimler, Türkiye'nin toplumsal özellikleri ve siyasal kültürü bağlamında değerlendirilebilir. Küreselleşme, internet kullanımının yaygınlaşması gibi yakın dönemde görülen değişimler, geleneksel değerlerin farklılaşan yaşam biçimlerine uyarlanmasını gerektirmekte ve sonuç olarak toplumsal yapı, tutum ve davranışlar değişmektedir. Toplumsal alandaki bu değişimler eğitim ve iş gibi farklı yaşam alanlarında çok sayıda seçeneğin ortaya çıkmasına neden olduğu

için gençlerin seçim yapmakta zorlandıkları, toplumsal ve siyasal alanlarda kimlik seçeneklerini araştırdıkları ileri sürülebilir. Ailelerin ve toplumun gençlerin kariyer sahibi olmalarına ve aile kurmalarına önem vererek bu alanlara içsel yatırımlarını desteklerken, siyasal konuların araştırılmasını ve tartışılmasını yeterince teşvik etmemelerinin gençlerin siyasal alana ilgi göstermemelerinde rol oynadığı düşünülebilir. Ayrıca, gençlerin ailelerinin yanı sıra siyasal ve toplumsal konulara ilgi göstermelerine, vatandaşlık bilinci geliştirmelerine katkı sağlayacak sosyal yapıların, eğitim sisteminin ve kitle iletişim araçlarının yeterince etkili olmadıkları söylenebilir. Gençlerin, genç yetişkinlik döneminde kariyer sahibi olma ve aile geçindirme gibi yeni sorumluluklar ve roller edinerek kariyerlerine ve ailelerine odaklanmalarının siyasete karşı ilgisiz olmaları ile sonuçlandığı da öne sürülebilir.

Siyasal alanda kimlik statülerinin belirlendiği maddeler ile kimlik seçeneklerinin araştırılmasının yanı sıra gençlerin ebeveynlerinin siyasal görüşlerine ve tutumlarına içsel yatırımda bulunma düzeyleri ölçüldüğü için araştırmanın bulgularının Türk aile yapısının özellikleri bağlamında da değerlendirilmesi önemli bulunmaktadır. Özellikle genç yetişkinlerin en az bulundukları statülerden birisinin ebeveynlerin siyasal görüşlerinin sorgulanmadan benimsenmesini içeren ipotekli kimlik statüsü olması; Türk ailelerinde, aile ile yakın ilişkilerin korunması teşvik edilirken çocukların özerklik geliştirmelerinin de desteklenmesi ile (Sunar ve Fişek, 2005, s. 176) açıklanabilir. Günümüzde ebeveynler önceki nesillere göre duyarlılık gösterme ve özerkliği destekleme gibi olumlu ebeveynlik tutumlarını daha fazla benimsemekte ve çocuklarının fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerine daha fazla önem vermektedirler. Sunar (2002, s. 235) da Türkiye’de kentli orta sınıf ailelerde üç farklı neslin çocuk yetiştirme biçimlerini karşılaştırdığı çalışmada, çocukların özerklik kazanmalarının önceki nesillere göre günümüzde daha fazla desteklendiğini göstermiştir. Genç yetişkinlerin siyasal kimlik seçeneklerini araştırma eğiliminde oldukları bulgusunun; Kağıtçıbaşı’nın (1996; 2000) modern ve kentli Türk ailelerinin çocuk yetiştirme biçimlerinin gençlerin aileye tamamen bağımlı ya da aileden bağımsız olmaları ile değil özerk-ilişkisel benlik geliştirmeleri ile sonuçlandığı bulgusu ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Siyasal kimlik grupları cinsiyete ve yaşa göre incelendiğinde genel dağılıma benzer şekilde en fazla katılımcının askıya alınmış ve en az katılımcının ipotekli kimlik gruplarında oldukları belirlenmiştir. Cinsiyet grupları ve yaş grupları arasında önemli farklılıklar olmaması, ergenlik döneminden (Meeus, 1996) farklı olarak beliren yetişkinlik döneminde kadın ve erkeklerin bulundukları statüler açısından farklılıkların çok az olduğu (Crocetti ve ark., 2013) ya da fark olmadığı bulguları (Kroger, 1997) ile tutarlılık göstermektedir. Cinsiyet farklılıklarının fazla olmamasında ebeveynlerin eğitim düzeyinin artması, internet aracılığı ile bilgiye kolay ulaşılması gibi nedenlerden dolayı günümüzde özellikle kentte yaşayan ailelerde kız ve erkek çocuklarına eşit şekilde davranma eğiliminin artması (Sunar, 2002, s. 235), ebeveynlik biçimlerinin değişmesi ve kadınların iş gücüne katılımının artması gibi nedenlerin etkili olduğu söylenebilir. Yaşa göre kimlik statüleri incelendiğinde, genç yetişkinlikte askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerinin en fazla görülen statülerden olduğunu belirleyen araştırmaların (örn., Arneaud ve ark., 2016; Kroger ve ark., 2010) bulguları ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak, genç yetişkinliğin başarılı kimlik geliştirmeyi içerdiğini belirleyen meta-analiz çalışmalarından (örn., Meeus ve ark., 1999; Kroger ve ark., 2010) farklı bulgulara ulaşılması, Türkiye’nin toplumsal yapısı ile ve kimlik statülerinin diğer araştırmalardan farklı olarak siyasal alanda belirlenmesi ile açıklanabilir.

Genç yetişkinlerin kimlik boyutlarında aldıkları puanlar incelendiğinde en yüksek puanları içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutlarının maddelerine ve en az puanları seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutlarının maddelerine verdikleri görülmektedir. Genel olarak bulgular, katılımcıların yaşamdaki amaçlarını belirleyerek bu amaçlara içsel yatırımda bulundukları ya da amaçlarının kimliklerine

uygunluğunu değerlendirdikleri, yaşamdaki seçeneklerinden şüphe duymayı ya da amaçlarını sürekli sorgulamayı içeren gelişim açısından işlevsel olmayan bir süreci (Luyckx ve ark., 2008) diğer süreçler kadar yaşamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Kimlik boyutları puanlarının siyasal kimlik statülerine göre incelendiği analizler değerlendirildiğinde siyasal alandaki kimlik biçimlenmesi ile genel düzeydeki kimlik gelişimi arasında içsel yatırım süreci açısından benzerlikler olduğu görülmektedir. Başarılı ve ipotekli kimlik gruplarının içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırım ile özdeşleşme puanlarının askıya alınmış ve dağıntı kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu nedenle siyasal alana içsel yatırım yapan genç yetişkinlerin farklı yaşam alanlarında da belirli değerlere ve inanışlara daha fazla içsel yatırımda bulundukları, bu yatırımlar ile özdeşleştikleri ve yaşamlarında izleyecekleri yönü belirledikleri söylenebilir. Ayrıca, askıya alınmış ve dağıntı kimlik gruplarının içsel yatırımda bulunma ve özdeşleşme puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Siyasal alanda belirli kimlik seçeneklerine düşük düzeyde içsel yatırım yapan genç yetişkinlerin, yaşamlarına belirli bir yön vermedikleri ve ileriye yönelik planlarını netleştirmedikleri görülmektedir.

Başarılı kimlik grubunun ipotekli kimlik grubuna göre daha yüksek düzeyde içsel yatırımda bulunduğu; ipotekli kimlik grubunun da başarılı kimlik grubuna göre içsel yatırımları ile daha fazla özdeşleştiği belirlenmiştir. Kimlik statüleri içsel yatırım ile özdeşleşme sürecine dayanarak belirlenmemiş olmak ile birlikte, bu düzeyler arasındaki farklılıklar “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nin (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008) kimlik biçimlenmesinin iki döngüde gerçekleştiği varsayımı ile açıklanabilir. Siyasal alanda ipotekli kimlik statüsünde olan genç yetişkinler ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulamadan kabul etmiş olsalar da, genç yetişkinlik döneminde gerçekleşebilen evlilik, iş kaybı ya da ebeveyn olma gibi değişimler nedeni ile (Luyckx ve ark., 2006a, s. 378) yapılan içsel yatırımların derinlemesine araştırılmasını ve yatırımlar birey için tatmin edici bulunuyorsa bu yatırımlar ile özdeşleşmeyi içeren ikinci döngüye girdikleri öne sürülebilir. İpotekli kimlik grubunun yaşamdaki amaçlarını tekrar değerlendirdikten sonra başarılı kimlik grubuna göre geleceğe ilişkin planları ile daha fazla özdeşleştikleri sonucuna varılabilir.

Kimlik statülerine göre katılımcıların seçeneklerin saplantılı araştırılması puanları karşılaştırıldığında başarılı kimlik grubunun en az ve dağıntı kimlik grubunun en fazla kimlik seçeneklerini saplantılı araştıran grup olduğu bulunmuştur. Siyasal alanda kimlik dağıntılığı yaşayan gençlerin geleceğe ilişkin kaygılarının olduğu, planlarından şüphe duydukları ve belirli bir yöne içsel yatırımda bulunmadıkları ancak tutarlı bir siyasal kimlik oluşturmuş gençlerin geleceğe yönelik planlarından emin oldukları söylenebilir. Siyasal alanda kimlik statüleri seçeneklerin saplantılı araştırılması süreci ölçümlenerek belirlenmemiş olsa da, seçeneklerin saplantılı araştırılmasının içsel yatırımda bulunmanın gecikmesine ya da yatırım yapılamamasına neden olması (Luyckx ve ark., 2008, s. 76) genel düzeyde olduğu gibi siyasal alanda da dağıntı kimlik geliştirilmesinin bu süreç ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Siyasal kimlik statüsü gruplarının seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması boyutlarında aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması Marcia'nın (1966) seçeneklerin araştırılması kavramı ile benzer şekilde tanımlandığı için bu boyutta anlamlı bir fark bulunmamasının dikkat çekici bir sonuç olduğu söylenebilir. Ayrıca, askıya alınmış kimlik statüsünde olan genç yetişkinlerin M-A-M-A (Stephen ve ark., 1992) döngüsünde oldukları varsayılırsa seçenekleri derinlemesine araştırmaları beklenebilir. Kimlik statülerinin genişlemesine ve derinlemesine ayrımı yapılmadan seçeneklerin araştırılmasına dayanarak belirlenmesinin farklılığın ortaya çıkmamasında rol oynadığı ileri sürülebilir. Genç yetişkinlerin yüksek puanlar verdikleri boyutlardan birinin seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutu olduğu halde siyasal alanda kimlik grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, siyasal kimlik

biçimlenmesinde seçeneklerin araştırılmasının içsel yatırım süreci kadar etkili olmadığını da düşündürmektedir. Ayrıca bu bulgu, seçeneklerin araştırılması süreci açısından genel düzeyde ve siyasal alanda farklı etmenlerin rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada kimlik boyutları siyasal alanda kimlik statülerine göre incelenmiştir. Ancak kimlik statülerinin belirlenmesinde kullanılan veri toplama aracı seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırımda bulunma süreçlerinin ölçülmesini içermemektedir. Kimlik boyutlarının ölçümlendiği veri toplama aracı da siyasal alanda kimlik boyutları belirlenebilecek şekilde uyarlanmamıştır. Bu nedenle siyasal alandaki ve genel düzeydeki kimlik süreçleri karşılaştırılamamıştır. Kimlik süreçlerinin siyasal alanda da ölçümlenebilmesi için veri toplama araçları geliştirilmesi ve kimlik boyutlarına odaklanan yeni kimlik modellerinin siyasal ve dini alan gibi kimlik alanlarını kapsayacak şekilde güncellenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda, kimlik statülerinin siyasal ve dini alanlar gibi farklı kimlik alanlarında belirlenmesinin, bu alanlar arasındaki ilişkilerin araştırılmasının ve kimlik biçimlenmesinin sadece statülere odaklanılarak değil kimlik süreçlerini içeren “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” gibi yeni modeller kapsamında incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında genç yetişkinlik dönemindeki siyasal kimlik biçimlenmesinin belirlenmesi amaçlandığı için araştırma bulguları ergenlik dönemindeki kimlik süreçleri, farklı psikolojik ve sosyal değişkenler ile ilişkili olarak değerlendirilmemiştir. Bu nedenle, ergenlikten genç yetişkinliğe siyasal alanda kimlik gelişiminin incelendiği boylamsal araştırmalar yapılması ve farklı yaş dönemlerindeki siyasal kimlik biçimlenmesinin farklı psikolojik, siyasal ve toplumsal değişkenler ile ilişkili olarak daha fazla araştırmada incelenmesi önerilmektedir. Ayrıca, bu çalışma İstanbul’da yaşayan genç yetişkinler ile gerçekleştirildiği için araştırmanın bulgularının İstanbul’dan farklı sosyal ve ekonomik özellikleri barındıran yerleşim yerlerindeki genç yetişkinler için de geçerliliğin denenmesinin, Türkiye’deki genç yetişkinlerin kimlik gelişimlerinin ve özellikle siyasal kimlik biçimlenmelerinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında psikoloji çalışmalarında az yer verilen siyasal alanda kimlik biçimlenmesi ile genel düzeyde kimlik gelişimi arasında ilişki kurularak genç yetişkinlerin kimlik gelişimine ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Genç yetişkinlerin siyasal alanda en fazla askıya alınmış, en az ipotekli ve başarılı kimlik statülerinde oldukları, cinsiyete ve yaş göre kimlik statülerine dağılımın genel dağılım ile benzer olduğu bulunmuştur. Türkiye’deki gençlerin siyasal kimliklerinin gelişimsel açıdan incelenmesinin, gelişim psikolojisi alanında siyasal kimliğin farklı psikolojik ve sosyal değişkenler ile ilişkili olarak değerlendirileceği araştırmalara temel oluşturması açısından önemli bulunmaktadır.

Bu araştırmada güncel kimlik modellerinden olan “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008) uygulanarak gençlerin, yaşamdaki amaçların belirlenmesi açısından işlevsel olan kimlik süreçlerini yaşadıkları gösterilmiştir. Sadece birey odaklı değil değişken odaklı bir bakış açısı da benimsenerek kimlik süreçlerinin belirlenmesinin, kimliği süreç olarak ele alan yeni modellerin daha fazla denenerek kimlik gelişiminin sadece kimlik statüleri ile değil kimlik süreçleri kapsamında da değerlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer siyasal kimlik statüsü gruplarına göre başarılı kimlik grubunun genel düzeyde daha fazla içsel yatırımda bulunduğu, ipotekli kimlik grubunun daha fazla içsel yatırımları ile özdeşleştiği ve dağınık kimlik grubunun seçeneklerini saplantılı olarak daha fazla araştırdıkları gösterilmiştir. Bu bağlamda, araştırma bulgularının kimlik alanlarında kimlik biçimlenmesinin genel düzeyden farklı şekilde gerçekleştiği görüşünü (Goossens, 2001, s.

694) kısmen de olsa desteklemesi, farklı kimlik yaklaşımları geliştirilmesine önemli bir katkı olarak görülmektedir.

Kimlik çalışmalarında ergenlik dönemine göre daha az incelenen genç yetişkinlik döneminde gençlerin özellikle siyasal alanda kimlik seçeneklerini halen araştırdıkları bulunmuştur. Kimlik gelişiminin dinamik bir süreç olduğu (Erikson, 1959/1994) ve toplumsal değişimlerin etkisi ile kimlik biçimlenmesinin ergenlikten daha ileri yaşam dönemlerine doğru kaydığı düşünüldüğünde (Arnett, 2000), araştırmanın bulgularının kimlik gelişiminin yaşam boyu bakış açısı ile ele alınarak genç ve ileri yetişkinlik dönemlerinde daha fazla incelenmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arneaud, M. J., Alea, N., & Espinet, M. (2016). Identity development in Trinidad: Status differences by age, adulthood transitions, and culture. *Identity, 16*(1), 59–71. doi:10.1080/15283488.2015.1121818
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469-480. doi:10.1037/0003-066X.55.5.469
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar, 3*(1), 163-213.
- Bennion, L. D., & Adams, G. R. (1986). A revision of the extended version of the Objective Measure of Ego Identity Status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent Research, 1*(2), 183–198. doi:10.1177/074355488612005
- Berzonsky, M. D., & Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and transition to university. *Journal of Adolescent Research, 15*(1), 81-98. doi:10.1177/0743558400151005
- Campbell, J. D., Trapnell, P. D., Heine, S., Katz, I. M., Lavalle, L. F., & Lehman, D. R. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*(1), 141–156. doi:10.1037/0022-3514.70.1.141
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence, 31*(2), 207–222. doi:10.1016/j.adolescence.2007.09.002
- Crocetti, E., Sica, L. S., Schwartz, S. J., Serafini, T., & Meeus, W. (2013). Identity styles, dimensions, statuses, and functions: Making connections among identity conceptualizations. *European Review of Applied Psychology, 63*(1), 1–13. doi:10.1016/j.erap.2012.09.001
- Crocetti, E., & Meeus, W. (2015). The identity statuses: Strengths of a person-centered approach. K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford handbook of identity development* içinde (pp. 97–114). New York: Oxford University Press.
- Çakır, S. G., & Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence, 40*(160), 847-859. doi:10.1016/j.sbspro.2012.02.073
- Erikson, E. (1950/1963). *Childhood and society* (2. bs.). New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1959/1994). *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Erikson, E. (1968/1994). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3. bs.). London: Sage Publications.
- Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific statuses in identity research: A comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence*, 24(6), 681–699. doi:10.1006/jado.2001.0438
- Grotevant, H. D. (1987). Toward a process model of identity formation. *Journal of Adolescent Research*, 2(3), 203–222. doi:10.1177/074355488723003
- Grotevant, H. D., & Adams, G. R. (1984). Development of an objective measure to assess ego identity in adolescence: Validation and replication. *Journal of Youth and Adolescence*, 13(5), 419–438. doi:10.1007/BF02088639
- Hammack, P. L. (2015) Theoretical foundations of identity. K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford handbook of identity development* içinde (pp. 11–30). New York: Oxford University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36–43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kroger, J. (1997). Gender and identity: The intersection of structure, content and context. *Sex Roles*, 36(11-12), 767–770. doi:10.1023/A:1025627206676
- Kroger, J., Martinussen, M., & Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 33(5), 683–698. doi:10.1016/j.adolescence.2009.11.002
- Kroger, J. & Marcia, J. E. (2011). The identity statuses: Origins and interpretations. S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* içinde (pp. 31–54). New York: Springer.
- Luyckx, K., Goossens, L., & Soenens, B. (2006a). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: Change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42(2), 366–380. doi:10.1037/0012-1649.42.2.366
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., & Beyers, W. (2006b). Unpacking commitment and exploration: Validation of an integrative model of adolescent identity formation. *Journal of Adolescence*, 29(3), 361–378. doi:10.1016/j.adolescence.2005.03.008
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 546–550. doi:10.1037/0893-3200.21.3.546
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., & Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42(1), 58–82. doi:10.1016/j.jrp.2007.04.004
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551–558. doi:10.1016/j.sbspro.2013.08.565
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* içinde (pp. 159–187). New York: Wiley.

- Meeus, W. (1996). Studies on identity development in adolescence: An overview of research and some new data. *Journal of Youth and Adolescence*, 25(5), 569-598. doi:10.1007/BF01537355
- Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M., & Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. *Developmental Review*, 19(4), 419-461. doi:10.1006/drev.1999.0483
- Meeus, W., Oosterwegel, A., & Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25(1), 93-106. doi:10.1006/jado.2001.0451
- Morsünbül, Ü. (2014). The effects of identity dimensions and employment on the transition to adulthood. *The Online Journal of Counseling and Education*, 3(1), 1-10.
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: Seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 232-244.
- Pastorino, E., Dunham, R. M., Kidwell, J. S., Bacho, R. A., & Lamborn, S. D. (1997). Domain-specific gender comparisons in identity development among college youth: Ideology and relationships. *Adolescence*, 32(127), 559-577.
- Schwartz, S. (2001). The evolution of Eriksonian and neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1(1), 7-58. doi:10.1207/S1532706x
- Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L., Forthun, L. F., & Waterman, A. S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(7), 839-859. doi:10.1007/s10964-010-9606-6
- Solomontos-Kountouri, O., & Hurry, J. (2008). Political, religious and occupational identities in context: Placing identity status paradigm in context. *Journal of Adolescence*, 31(2), 241-58. doi:10.1016/j.adolescence.2007.11.006
- Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. R. Liljestrom & E. Özdalga (Eds.), *Autonomy and dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective* içinde (pp. 217-237). Istanbul: Swedish Research Institute.
- Sunar, D., & Fişek, G. O. (2005). Contemporary Turkish families. J. L. Roopnarine & U. P. Gielen (Eds.), *Families in global perspective* içinde (pp. 169-183). Boston: Pearson.
- Stephen, J., Fraser, E., & Marcia, J. E. (1992). Moratorium-achievement (Mama) cycles in lifespan identity development: Value orientations and reasoning system correlates. *Journal of Adolescence*, 15(3), 283-300. doi:10.1016/0140-1971(92)90031-Y
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5 bs.). Boston: Pearson/Allyn & Bacon.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* içinde (pp. 7-24). Chicago: Nelson-Hall.
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.